

Project om de kennis over het inrichten en exploiteren van publieke buitenruimten te vergroten in Noord-Holland

Gefinancierd door de provincie Noord-Holland uit de Uitvoeringsregeling Stimulering Maatschappelijke Ontwikkeling.

Ontstaan vanuit een provinciale denktank van gemeenten en woningcorporaties over de kwaliteit van de woon-en leefomgeving onder leiding van PRIMO nh (2009).

Uit te voeren door PRIMO nh in samenwerking met de SEV (Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) en met gemeenten, woningcorporaties en andere betrokken maatschappelijke partners in Noord-Holland.

Tussen 1 oktober 2009 en 31 augustus 2011.

PRIMO_{nh}

‘Buitenruimten Binnenboord’

Uit landelijk onderzoek en uit enkele gesprekken met gemeenten en corporaties in Noord-Holland blijkt dat de inrichting van de publieke buitenruimten nog te vaak wordt verwaarloosd. Hieronder verstaan we pleinen, parken, straten, parkeerterreinen, hofjes, straathoeken, groenstroken, kades, bruggen, speel- en hangplekken. Bij de vernieuwing van dorpen en steden zijn zij vaak sluitpost op de begroting of blijven ze anderszins ‘buitenspel’. Dat geldt zowel voor oude renovatiebuurten, als voor de na-orlogse wijken in de steden en de uitbreidingsgebieden van het platteland.

Maar ook als er wel vernieuwing kan worden ingezet, verloopt het proces vaak moeizaam en met grote haperingen. Het uiteindelijke plan voldoet niet altijd aan de verwachtingen van de professionals - ondanks alle inzet van menskracht en middelen. Vaak blijkt al snel dat er onvoldoende middelen gereserveerd zijn voor beheer en exploitatie van plek, plein of park. En ook het gebruik door de bewoners is niet altijd wat men zich van te voren voorstelde.

Voor de provinciale Denktank Kwaliteit woon- en leefomgeving die in het voorjaar van 2009 een paar keer bij elkaar kwam was deze constatering een belangrijke reden voor de aanvraag van een project over publieke buitenruimten in Noord-Holland.

1. Achtergrond en visie

Goede balans fysiek en sociaal-cultureel

Pleinen en parken zijn al eeuwenlang belangrijke en herkenbare ontmoetingsplekken in dorp en stad. In de planontwikkeling domineren vaak het stedenbouwkundig ontwerp en de fysieke inrichting. Te weinig aandacht wordt besteed aan alle andere elementen die een publieke ruimte tot een waardevolle plek maken voor de omwonenden. Deze sociaal-culturele functies worden als vanzelfsprekendheid verondersteld. Maar het fysiek ontwerp is niet alleen doorslaggevend voor een esthetisch geslaagd plein. Net zo min als een participatietraject garantie is voor een plein van betekenis voor alle bewoners. Het gaat er om de juiste balans te vinden. De fysieke inrichting - ontwerp, bestrating, groen, meubilair – is ondersteunend aan de sociale en culturele doelstellingen. Tegelijkertijd is juist de inrichting van een plein zeer bepalend voor de sfeer, de sociale veiligheid, de herkenbaarheid en de identiteit van de publieke buitenruimte.

Bevordering sociale vitaliteit

Met de komst van de nieuwe beleidsimpulsen voor de sociale vitaliteit van dorpen en wijken zien we dat steeds meer gemeenten, corporaties en maatschappelijke organisaties het belang onderkennen van goede en verantwoord ingerichte buitenruimten. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de verschillende functies die parken, pleinen en al die andere plekken kunnen hebben.

Een plein of park moet een plek van ontmoeting kunnen zijn voor iedereen die dat wil. Open, aantrekkelijk en toegankelijk voor alle bewoners. Multifunctioneel en uitnodigend tot sociale en culturele activiteiten en tot ontmoeting en contact tussen groepen van dezelfde en die van verschillende leeftijden en culturen. Zou moeten uitnodigen tot buitenspelen en bewegen voor alle kinderen uit de buurt. Ook de veiligheid van de publieke buitenruimten is belangrijk. Voelen kwetsbare bewoners en ouderen zich er thuis? En zie je er ook meisjes spelen?

Bedrijvigheid en eigen identiteit

Steeds vaker gaat het bij het bevorderen van sociale vitaliteit ook over de economische functies van parken en pleinen. Een vriendelijk terras, wat winkeltjes in de plint van de bebouwing, een kiosk naast de tijdelijke schaatsbaan. Soms van bovenaf geregisseerd, soms spontaan gegroeid. Maar altijd goed voor sociale bedrijvigheid en contact. En wellicht ook voor vrijwillige inzet of werkgelegenheid. Een aanpak bovendien waardoor meerdere mensen zich verantwoordelijk gaan voelen voor ‘hun’ park of plein. Een geslaagd plein, park of andere buitenruimte in de buurt heeft een herkenbare identiteit. Past bij de cultuur en de (gemiddelde) leefstijl van de buurt. Onderscheidt zich van andere parken en pleinen elders in het dorp of de stad. Een publieke buitenruimte moet ook in die zin betekenis hebben voor de inwoners van stad en dorp en voor de omwonenden.

Investerings en waardecreatie

Het tot stand brengen van zo'n publieke buitenruimte vraagt om maatwerk. Om een zorgvuldige regie en een lange adem. Het vereist inzicht in een groot aantal complexe factoren, een heldere visie, duidelijke sturing en partnerschap en een integrale aanpak. Het vraagt ook om flinke financiële investeringen. Voor niets gaat de zon op. Hoe doen andere overheden dat? Welke partners zijn daarbij te betrekken? Al deze inzet en investeringen leveren ook veel op. Niet alleen voor de bewoners en de directe omgeving. Een vernieuwde, goed geslaagde publieke buitenruimte geeft een frisse en vitale uitstraling aan het hele gebied. Dat trekt nieuwe en andere bewoners aan en zorgt voor een sterkere waardecreatie voor de investeerders.

Dilemma's van de buitenruimten

Meer aandacht voor de publieke buitenruimten betekent ook dat de vraagstukken en dilemma's duidelijk worden waarmee bewoners en gemeenten worstelen bij het tot stand komen en het beheer van zo'n buitenruimte. Van wie is het plein, het park? Hoe is de verhouding tussen privé en collectief of openbaar? Kun je dat regelen en is dat dan ook te handhaven? En wie eigent zich na verloop van de tijd deze publieke ruimten toe; of krijgt daar ongemerkt de kans voor?

Voor gemeenten en andere betrokken partners, zoals corporaties en bewonersgroepen, een buitengewoon ingewikkelde materie. Want hoe stuur je dat aan als gemeente? Is er een – vanzelfsprekende - rol voor de corporatie? Wanneer wel en wanneer niet. En welke partners zijn er nog meer? Zorg, welzijn, onderwijs of de lokale middenstand? Of wordt het in dat laatste geval alleen maar een parkeerplein? Wat zijn belangrijke slaag- en faalfactoren? En is er verschil tussen de publieke buitenruimten in de wijk en het dorp, in de stad of op het platteland?

2. Kenniscirculatie en methodische verdieping

Vragen genoeg en alleszins de moeite waard om uit te wisselen op provinciaal niveau. In een vergelijkend onderzoek, op een website en in een gezamenlijk werkatelier. Om van te leren en om verder mee te komen, ter verbetering van de kwaliteit van de huidige en de toekomstige publieke buitenruimten in Noord-Holland. Om de buitenspel-situatie van de publieke ruimten onder de aandacht te brengen van alle betrokkenen. Provincie, gemeenten, corporaties, lokale, provinciale en landelijke maatschappelijke organisaties. Om de publieke buitenruimten weer 'binnenboord' te halen bij de vitalisering van stad en platteland!

Project in 4 delen of fasen

1. Buitenruimten in beeld

Om dit te bereiken worden 15 à 20 pleinen, parken, binnenplaatsen en andere publieke buitenruimten in Noord-Holland verzameld die in de laatste 5 jaar met meer of minder succes zijn verbeterd. 'Haperende buitenruimten', waar volgens de betrokkenen nog wel het één en ander van te leren of – na het tot stand komen - aan te veranderen valt in inrichting en exploitatie. Ze worden getypeerd in evenzoveel fliisportretten (korte tekst en foto's). Deze portretten worden op een speciaal geopende website 'buitenruimten in beeld' geplaatst, voor iedereen toegankelijk en met de mogelijkheid tot interactie.

2. Inzicht in inrichting en proces

Na een kritische selectie worden 6 tot 8 van deze buitenruimten nader geanalyseerd en worden de opgedane ervaringen beschreven en in beeld gebracht. Daarbij gaat het vooral om de wijze waarop de kwaliteitsverbetering tot stand kwam, de organisaties die daarbij betrokken waren, de wijze waarop bewoners waren betrokken, eventuele problemen die zich daarbij voordeden en hoe deze werden opgelost (dus niet alleen de succes- maar vooral ook de faalfactoren). Ook het resultaat, de tevredenheid van de omwonenden e.a. betrokkenen, het uiteindelijk gebruik en het sociaal en fysiek beheer komen in deze fase aan de orde.

3. Werkatelier buitenruimten

Op basis van de beschrijving van de 6 tot 8 geselecteerde buitenruimten wordt een aanvang gemaakt met de uitwisseling van kennis en de vergroting van de competenties in het omgaan met buitenruimten (ontwerp, proces, beheer). Hiervoor worden de betrokken gemeenten, corporaties en maatschappelijke organisaties uitgenodigd om mee te doen in het 'Werkatelier Buitenruimten' onder begeleiding van PRIMO nh, SEV en andere (externe) deskundigen. Het werkatelier bestaat uit meerdere bijeenkomsten voor een vaste groep deelnemers op basis van de in de punt 2 gemaakte analyses. In dit traject wordt ook kennis en materiaal ingebracht van projecten buiten Noord-Holland en wordt expertise ingehuurd van kennisorganisaties elders uit het land.

4. Publicatie, verspreiding en verbreding

Het laatste onderdeel van het project omvat de publicatie van de ervaringen en de uitkomsten uit het werkatelier in een compacte brochure. De Noordhollandse bevindingen worden daarnaast ook gepresenteerd tijdens de activiteiten en in de netwerken van het recent gestarte landelijke project over publieke ruimten van de SEV. Tenslotte wordt een plan ontwikkeld ten behoeve de voortgang van het 'Werkatelier buitenruimten' voor de betrokkenen (indien gewenst) en worden aanbevelingen gedaan voor de opzet van nieuwe ateliers voor andere geïnteresseerde gemeenten, corporaties en maatschappelijke organisaties.

Beoogde resultaten

- Meer aandacht voor publieke buitenruimten bij alle betrokkenen in NH
- Betere aansluiting bij het landelijk kennistraject
- Meer inzicht bij betrokken partners in NH en vergroting expertise van hun medewerkers in de ontwikkeling en de exploitatie van buitenruimten
- Meer ervaring met de ontwikkeling, aanpak en inhoud van werkatelier buitenruimte
- Een publicatie en een (landelijke) verspreiding van de verworven expertise.

Organisatie, draagvlak en samenwerking

Het project 'Buitenruimten binnenspel' is voortgekomen uit de provinciale Denktank Kwaliteit Woon- en Leefomgeving en wordt gedragen door de daarin participerende gemeenten en woningcorporaties (lijst wordt toegevoegd). Het project wordt uitgevoerd door PRIMO nh en de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) in samenwerking met deze gemeenten en corporaties en de betrokken beleidsmedewerkers van de provincie NH. Daarnaast gebruik gemaakt van andere deskundigen en landelijke kenniscentra op dit gebied. (zoals Nicis, KEI, Verwey-Jonker Instituut, faculteit sociale geografie Uva en anderen).

Ter ondersteuning van de uitvoerders is een adviesgroep samengesteld met daarin een vertegenwoordiging van enkele gemeenten en woningcorporaties, bij voorkeur voortkomend uit de Denktank. Ook een beleidsmedewerker van de Provincie, van de SEV en van PRIMO nh nemen deel aan deze groep. Deze groep reflecteert en adviseert de projectleider en andere betrokkenen tav. de uitvoering van het project. De groep komt tijdens de projectperiode minimaal 3 à 4 keer bijeen en wordt gedurende het traject regelmatig per mail op de hoogte gehouden.

Projectleider: Hillie van Netten (hvannetten@primo-nh.nl of 06 3303 9977)

Projectmedewerker: Femke Bax (fbax@primo-nh.nl of 06 3303 9979)

Contactadres: PRIMO nh Postbus 106, 1440 AC Purmerend, telef. 0299-418700

Contact SEV: Radboud Engbersen (engbersen@sev.nl of Hanneke Schreuders (schreuders@sev.nl)

Meer informatie via bovengenoemde contactpersonen en via de websites www.primo-nh.nl en www.sev.nl